

Система критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин збройних сил України у системі післядипломної освіти

Д. В. Погребняк, В. В. Ягупов, Є. В. Малахов

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: dimanyou@ukr.net

Paper received 12.07.19; Accepted for publication 29.07.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-202VII82-10>

Анотація. У статті обґрунтовуються критерії і показники діагностування розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин (далі – НФПіС) Збройних сил (далі – ЗС) України у системі післядипломної освіти. Вибір відповідних критеріїв і показників здійснено з урахуванням специфіки їх військово-професійної та фахової діяльності, особливостей педагогічного процесу в закладі вищої військової освіти, а також дослідницьких завдань, які поставлені у науковому дослідженні. Зміст ціннісно-мотиваційного критерію складають такі показники як фахові інтереси, мотиви, цінності та фахове ставлення до реалізації посадових компетенцій. Когнітивний критерій визначається такими показниками: розуміння сутності, змісту, цілей і завдань фахової діяльності, володіння системою професійних і фахових знань, обізнаність із методами та способами виконання фахових завдань. Організаційно-діяльнісний критерій містить фахові уміння, методи, способи і досвід самостійного розв’язання фахових завдань як у повсякденній діяльності, так і в екстремальних умовах під час виконання завдань за призначенням. Показниками суб’єктного критерію є фахова свідомість і самосвідомість, самооцінка, рефлексія та саморефлексія, розвинені професійно важливі якості. Ці критерії та їх показники надають можливість у подальшому отримати емпіричні дані щодо прогнозування результатів дослідження та з’ясувати основні аспекти створення авторської технології розвитку фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти. Визначено такі рівні її розвиненості: низький, середній і високий. Обґрунтовані критерії та показники дадуть змогу визначити сучасний стан розвиненості їх фахової компетентності і передбачити динаміку її розвитку у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: фахова компетентність, критерії, показник, рівні розвиненості, начальник фізичної підготовки і спорту.

Вступ. Аналіз світових тенденцій у галузі професійної освіти засвідчує зростання вимог до професіоналізму всіх фахівців, у тому числі і до військових. Згідно з сучасною освітньою парадигмою, фахівець має бути професійно компетентним, тобто володіти фундаментальними знаннями, фаховими вміннями і навичками діяльності зі свого профілю діяльності, досвідом професійної, фахової та дослідницької діяльності. Особливо важливе це питання для сучасних ЗС України, де існує суттєвий попит на відповідних кваліфікованих фахівців – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин, здатних якісно планувати та організувати фізичну підготовку військовослужбовців.

Розв’язання проблеми розвитку їх фахової компетентності у системі післядипломної освіти пов’язане з подоланням суперечностей між: необхідністю підготовки військовослужбовців до виконання завдань за призначенням, особливо в умовах ведення Операції Об’єднаних сил на сході України, та наявністю військових фахівців, здатних здійснити відповідну підготовку; високими вимогами до психолого-педагогічної підготовленості НФПіС і відсутністю спеціально розроблених технологій і методик розвитку їх фахової компетентності у системі післядипломної освіти; необхідністю цілеспрямованого розвитку їх фахової компетентності і недостатньою розробленістю педагогічних умов її розвитку у системі післядипломної освіти. Ці суперечності дозволяють сформулювати проблему, яка полягає у необхідності цілеспрямованого розвитку фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти. А для визначення його результативності не менш важливим є визначення критеріїв її оцінювання у них.

Короткий огляд публікацій по темі. Перш ніж розпочинати розв’язання проблеми розвитку фахової

компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти, доцільно з’ясувати особливості підготовки відповідної категорії фахівців в арміях таких країн як Великобританія, Франція Німеччина, США, Республіка Польща та Російська Федерація. Слід наголошувати, що в цих країнах, окрім Російської Федерації, існує суттєва відмінність між системами фізичної підготовки військовослужбовців, відповідно і система підготовки фахівців з фізичної підготовки є різною. Так, наприклад система підготовки спеціалістів в ЗС Великобританії здійснюється поетапно та триває від 1 до 2,5 років. Перший етап передбачає підготовку помічників інструкторів фізичної підготовки, другий – стажування на посаді інструктора з фізичної підготовки військової частини або установи.

Головною відмінністю ЗС Німеччини є відсутність штатних фахівців. У зв’язку з цим здійснюється підготовка позаштатних, тобто всі офіцери та унтер-офіцери Бундесверу проходять курс теоретичної, методичної та практичної підготовки з питань спортивної (фізичної) підготовки. Підготовка керівників фізичної підготовки всіх рівнів здійснюється в спортивній школі Бундесверу за спеціальними програмами. Головним завданням школи є підготовка кадрів військових фахівців фізичної підготовки та спорту. Вона займається також підвищенням кваліфікації спортивного керівника, навчанням, вихованням і підготовкою спортсменів високого класу серед військовослужбовців.

Військові спеціалісти з фізичної підготовки і спорту у Франції готуються, головним чином, у спортивній школі ЗС, яка випускає штатних і позаштатних фахівців: начальників фізичної підготовки і спорту, старших інструкторів, інструкторів і помічників інструкторів, а також тренерів з різноманітних видів спорту. Термін

навчання – від 4 тижнів (помічники інструкторів) до 2 років (тренери з фехтування). Крім цього здійснюється підготовка фахівців з гірськолижного спорту, альпінізму, парашутного та кінного спорту.

Характерною особливістю системи фізичної підготовки ЗС США є децентралізація її керівництва та організації. Відповідальність за фізичну підготовку та спортивну роботу в підрозділах покладається на командирів. Для безпосереднього проведення занять з особовим складом у військах призначаються позаштатні інструктори підрозділів, які проводять заняття під контролем командирів. У навчальних центрах і навчальних частинах є штатні інструктори-сержанти, які проводять заняття як з фізичної підготовки, так і зі спеціальних розділів бойової підготовки – рукопашного бою і подолання смуги перешкод тощо.

Суттєвим, а інколи і вирішальним, для України є досвід Війська Польського, в якому багато уваги приділяють фізичному відбору кандидатів на службу у війську [1, 2], фізичної підготовленості військовослужбовців, визначенню критеріїв її оцінювання [3].

Найбільш схожа система підготовки фахівців з фізичної підготовки і спорту, яка нині функціонує в ЗС України, представлена в Російській Федерації, яка передбачає навчання у ВВНЗ і подальшу підготовку відповідних фахівців в системі післядипломної освіти.

Таким чином аналіз основних досліджень і публікацій із досліджуваної проблеми показав, що у більшості випадках науковці розглядають проблемні питання системи базової вищої освіти підготовки фахівців з фізичної культури і спорту та, на жаль, недостатньо дослідженою залишається система підвищення фахової компетентності НФПіС і оцінювання результатів її розвиненості.

Для нашого дослідження суттєвий інтерес представляють наукові праці з проблем безперервної професійної освіти [4, 5], запровадження компетентнісного підходу у професійну освіту [6, 7, 8, 9], теорії та практики навчання фахівців у системі післядипломної освіти [10, 11].

Разом із тим, проведений теоретичний аналіз результатів наукових досліджень свідчить про те, що проблема розвитку фахової компетентності НФПіС, визначення критеріїв і показників діагностування її розвиненості до нині не знайшла достатнього розв'язання. А для оцінювання розвиненості фахової компетентності науковці у своїх дослідженнях пропонують систему якісних і кількісних критеріїв, виходячи з того, що критерії, будучи складними за змістом і структурою, являють собою сукупність певних показників діагностування розвиненості певних утворень, якостей і проявів.

Отже, аналіз та узагальнення педагогічної теорії і практики щодо критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти показує практичну відсутність таких наукових досліджень.

Мета статті полягає в обґрунтування системи критеріїв діагностування рівнів розвиненості фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти та визначити їх показники.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання педагогічного явища чи процесу вважається найскладнішим завданням будь-якого наукового дослідження. Ми по-

годжуємося з думкою С. Гончаренка про те, що важливою вимогою до педагогічного дослідження є його надійність у всіх своїх компонентах, і що “марно чекати надійних результатів, якщо застосовуються неадекватні поставленим завданням методи дослідження, ненадійні засоби збирання і обробки емпіричних даних” [12, с. 22]. Відповідно успішність фахової діяльності будь-якого фахівця значною мірою залежить від його фахової компетентності, а об'єктивне визначення рівнів її розвиненості є надійним орієнтиром для роботи з цією категорією фахівців, що спонукає до чіткого визначення критеріїв і показників, за якими її можна діагностувати та відповідно оцінювати.

Розроблення методики діагностування розвиненості фахової компетентності НФПіС потребує з'ясування базових понять, до яких належать “критерій” і “показник”. Поняття “критерій” походить від грецького (kritērion – засіб судження). Відповідно до академічного тлумачного словника української мови, критерій є підставою для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірилом [13, с. 602]. Також у педагогічній теорії під критеріями розуміють ті якості явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці. На думку О. Спіріна і Т. Вакалюка, поняття “критерій” характеризується як ознака та властивість [14, с. 279].

У свою чергу О. Резван визначає “критерій” як “окремих узагальнених показник, що характеризує якість явища, його параметри, особливості чи характеристики, ставлення людини до процесу пізнання цього явища” [15, с. 132].

Нас імпонує система міжнародних стандартів ISO, яка визначає критерій як міру відбиття цілісності властивостей об'єкта, що забезпечує його існування; методологічний інструментарій управління якістю освіти; ідеальний зразок, що відображає вищий, досконалий рівень досліджуваного явища; засіб вибору або виміру альтернатив, а показник – це конкретний вимірник критерію, що робить його доступним для спостереження, обліку й фіксування.

Отже, у загальному вигляді критерій – це важлива й визначальна системна ознака, яка характеризує різні якісні аспекти досліджуваного явища, а у нашому випадку – фахової компетентності НФПіС, сприяє з'ясуванню її сутності, допомагає конкретизувати основні вияви та об'єктивно їх оцінювати у певній динаміці. У зв'язку з цим у нашій науковій роботі поняття “критерій” будемо використовувати як мірило, орієнтир та індикатор, на основі якого відбувається діагностування стану розвиненості фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти.

До виокремлення та обґрунтування критеріїв висуваємо такі загальні вимоги як системність, змістовність, контекстність, фаховість і комплексність, які в цілому мають відображати основні аспекти функціонування досліджуваного об'єкта – фахової компетентності та процесу – динаміку її розвитку; критерії мусять мати суттєві ознаки предмета, тобто відображати необхідні ознаки та якості фахової компетентності, через свою сутність ці якості та ознаки мають бути стійкими і постійними; за допомогою критеріїв можуть встановлюватися зв'язки між усіма компонентами досліджуваного явища – фахової компетентності НФПіС, що ана-

лізується; критерії розкриваються через низку показників, залежно від прояву яких можна робити висновки про більший чи менший ступінь їх вираженості; критерії мають “продемонструвати” динаміку вимірюваної якості в часі та просторі; кількісні показники мають виступати в єдності з якісними показниками та доповнювати один одного.

Вчені зазначають, що систему критеріїв конкретизують відповідні показники. Так у Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін “показник” трактується як: “свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь; дані, які свідчать про кількість чого-небудь” [16, с. 838].

Для визначення критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти потрібно проаналізувати відомі у педагогічній теорії і практиці підходи, а також особливості їх професійної діяльності. Деякі вчені подають критерії на високому рівні узагальненості, коли вони наголошують про загальні критерії, що характеризують ефективність діяльності окремого слухача щодо оволодіння військовою спеціальністю: інтелектуальні, фізичні, морально-психологічні й ділові та суб’єктні якості, виконання військово-службових обов’язків, витрати на досягнення цілей освіти.

Вважаємо, що поняття критерій ширше, ніж показник, а отже, можлива ситуація, коли при одному критерії існує ціла система показників. Разом із тим, науковці слушно наголошують, що критерій і показник тісно взаємопов’язані: науково обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників і, навпаки, якість показника залежить від того, наскільки він повно й об’єктивно характеризує прийнятий критерій [11].

С. Бунін визначає такі критерії вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ до виконання службово-бойових завдань: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, вольовий і поведінковий [17], а О. Коба для визначення критеріїв оцінювання сформованості професійної компетентності офіцера взяв за основу її зміст і структуру, врахував службово-бойові функції та основні його завдання за посадовим призначенням, а також сучасні підходи до формування професійної компетентності. У результаті науковцем визначено ціннісний, когнітивний, діяльнісний й особистісний критерії [18].

С. Агеев, досліджуючи підготовку фахівців фізичної культури і спорту у системі підвищення кваліфікації, визначає критерії, що включають професійну мотивацію, професійні знання і вміння, професійні здібності, володіння засобами, формами і методами навчання, вміння оцінювати і використовувати в професійній діяльності досвід [19].

Основний висновок з класифікації цих критеріїв, у них відсутня певна система, немає чіткості, оскільки дослідники не мають чіткої методологічної підвалини, наприклад, системної, діяльнісної, а ми дотримуємося суб’єктно-діяльнісного підходу до їх класифікації. В. Ягупов обґрунтував провідний методологічний підхід до визначення компетентності будь-якого фахівця – суб’єктно-діяльнісний, відповідно до якого він виокремлює ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний (когнітивний), діяльнісний (фаховий), індивідуально-психічний (професійно важливі якості) та суб’єктний, які взаємодоповнюють один одного та взаємодіють [20, с. 3–8].

Безумовно, у процесі обґрунтування критеріїв оцінювання рівнів розвиненості фахової компетентності НФПіС слід урахувати їх функціональні обов’язки, зміст і основні напрями діяльності та завдання, які вони вирішують у військових частинах. Насамперед щодо них констатуємо, по-перше, що їх професія належить до групи професій “людина – людина”, головним об’єктом військово-професійної діяльності яких виступає як окрема особа, так і військова частина (підрозділ) у цілому. По-друге, їх фахова компетентність є комплексним психічним утворенням, яке включає ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, фаховий, індивідуально-психічний і суб’єктний компоненти. Ці аспекти визначають їх фахову підготовленість, здатність і готовність вирішувати військово-професійні та фахові завдання у військовій частині.

Загалом аналіз науково-педагогічної літератури щодо проблеми дослідження, урахування структури фахової компетентності НФПіС, що вдосконалюється і розвивається у системі післядипломної освіти, з’ясування особливостей їх фахової діяльності дозволили виокремити основні критерії оцінювання її розвиненості. Окрім того, ми враховували думку експертів щодо мінімальної кількості критеріїв і наявності їх показників, тобто тих якостей, знань, умінь і здатностей, які повинні мати НФПіС. Загалом для її діагностування визначаємо систему відповідних критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1. Критерії, показники та методики оцінювання розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин ЗС України у системі післядипломної освіти

<i>Критерій</i>	<i>Показник</i>	<i>Методика оцінювання</i>	<i>Числові вираження (балів за показник)</i>
Ціннісно-мотиваційний	Фахові цінності	Анкетування, тестування	100
	Фахові мотиви		100
Когнітивний	Військово-професійні знання	Анкетування, тестування	100
	Фахові знання		100
	Дидактичні знання		100
Організаційно-діяльнісний	Праксеологічний	Тестування, виконання квазіпрофесійних і професійних теоретичних завдань	100
	Організаційний		100
	Педагогічний		100
Суб’єктний	Фахова самооцінка	Анкетування, тестування	100
	Рефлексія та саморефлексія		100
	Професійно важливі якості		100

Ціннісно-мотиваційний критерій, зміст якого складають фахові цінності (прагнення реалізувати в фаховій діяльності професійні та особистісні настанови та цінності); ставлення (позитивне ставлення до свого фаху), які визначають фахові інтереси (зацікавленість своїм фахом, сучасними технологіями, методиками та засобами фахової діяльності) та мотивація (усвідомлення своїх потреб у діяльності як суб'єкта фахової діяльності, свідоме виконання функціональних обов'язків, прагнення оволодіти фаховими знаннями, досягти високого рівня фахового зростання, задоволення інтелектуальних, духовних, фахових та особистісних потреб, бажання стати професіоналом у своїй справі) до фахової діяльності.

Когнітивний – характеризує їх когнітивні процеси та досвід у військово-професійному та фаховому розумінні змісту своєї діяльності – аналітичне, просторове, практичне, фахове мислення; практичний інтелект; фахові системні знання, які формують когнітивну підвалину його фахової діяльності. Він виявляється в системності фахових знань, здатності до узагальнення інформації, її аналізу, відтворенні системи понять для вирішення фахових завдань; передбачає інтегрованість військово-професійних і фахових знань; практичній орієнтованості знань, розумінні сфери застосування інформації, здатності накопичувати необхідні фахові знання.

Зміст когнітивного критерію:

військово-професійні знання (знання, які необхідні кожному офіцеру для виконання військово-професійних завдань, управлінням процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців);

фахові знання (знання теорії і методики фізичного виховання, теорії та методики підготовки спортсменів; знання анатомії, фізіології, теорії та організації фізичної підготовки військ; володіння поняттєвим апаратом фізичної культури і спорту; знання провідних напрямів фізкультурно-спортивної діяльності, основ фізичної реабілітації і першої медичної допомоги);

дидактичні знання (знання принципів і закономірностей навчання, засобів, методів, форм організації фізичної підготовки, здатність співвідносити дидактичні цілі із засобами і методами фізичної підготовки та виховання, знання основних педагогічних підходів, методик і технологій щодо реалізації своїх посадових компетенцій, уміння реалізовувати їх у своїй фаховій діяльності).

Організаційно-діяльнісний – дозволяє з'ясувати практичну здатність НФПіС успішно застосовувати набуті фахові знання у процесі реалізації посадових компетенцій. Його зміст відображає професійний досвід, професійну поведінку, здатність відтворювати, узагальнювати і застосовувати отримані знання і вміння під час розв'язання професійних завдань; здатність успішно виконувати функціональні обов'язки. Показники такі:

праксеологічний (уміння та навички успішно вирішувати практичні завдання з урахуванням особливостей діяльності особового складу військової частини;

вміння оцінювати обстановку, приймати рішення і домагатися їх виконання; наявність фахових здатностей щодо діяльності в екстремальних ситуаціях);

організаційний (уміння і навички логічно конструювати та організувати процес фізичного вдосконалення та виховання військовослужбовців; вміння організувати діяльність особового складу, власну діяльність і орієнтуватися в швидкоплинних умовах; уміння своєчасно й якісно виконувати накази та розпорядження старшого начальника, приймати рішення, чітко та ясно виводити їх до відповідних посадових осіб, вміння встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями інших посадових осіб, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, організувати і підтримувати діалог; спроможність вирішувати конфліктні ситуації; здатність до креативних рішень у професійній діяльності);

педагогічний (уміння навчати, виховувати, підтримувати та спрямовувати військовослужбовців на ведення здорового способу життя; аналізувати різноманітні педагогічні ситуації; уміння керувати педагогічними процесами (вихованням і самовихованням, навчанням і самоосвітою, розвитком і саморозвитком); уміння використовувати в своїй діяльності сучасні методи навчання, виховання та тренування; уміння та навички демонстрації фізичних вправ, надання допомоги тим, хто потребує таку допомогу; вміння підтримувати свій оптимальний рівень фізичної підготовленості і зберігати рухові навички, вміння та здатності).

Суб'єктний критерій. Професійна діяльність НФПіС включає взаємодію з іншими суб'єктами на різних етапах становлення та сприяє формуванню у нього самого здатності бути повноцінним суб'єктом різних видів професійного буття і найголовніше професійного буття. Саме тому суттю суб'єктного критерію стає усвідомлення себе як суб'єкта фахової діяльності і суб'єктного ставлення до себе як до фахівця. Зміст цього критерію розкривається через рівень власної активності з чітким усвідомленням своїх дій як офіцера, особистісних і професійно важливих якостей і здатностей. Його показники такі:

професійна самооцінка (здатність до об'єктивної самооцінки та вибору оптимальної стратегії поведінки та діяльності в типових і складних ситуаціях фахової діяльності);

рефлексія та саморефлексія (здатність визначати власний емоційний стан і стан інших, враховувати його в процесі виконання посадових обов'язків; здатність здійснювати діагностування, прогнозування, самоаналіз, узагальнення, осмислення досвіду власної роботи);

професійно важливі якості (організованість, дисциплінованість, чесність, готовність до прийняття рішень, активність, креативність, емоційна стійкість, упевненість в собі, сміливість, витривалість).

Розроблення критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності НФПіС безпосередньо пов'язана із встановленням її рівнів. Відповідно, на нашу думку, є доцільним виділення трьох рівнів її розвиненості – низького, середнього, високого (табл. 2).

Таблиця 2. Характеристики рівнів розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин ЗС України

Ціннісно-мотиваційний критерій		
Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
<ul style="list-style-type: none"> - недостатня сформованість фахових цінностей; - відсутність інтересу до здійснення фахової діяльності; - слабка вмотивованість до здійснення фахової діяльності; - відсутність прагнення до самовдосконалення та саморозвитку як суб'єкта фахової діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> - суперечливе ставлення до здійснення фахової діяльності; - внутрішні мотиви до здійснення фахової діяльності розвинуті частково; - часткова сформованість фахових цінностей; - прагнення до самовдосконалення та саморозвитку проявляється ситуативно 	<ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до здійснення фахової діяльності; - чітко виражені внутрішні мотиви до здійснення фахової діяльності; - повна сформованість фахових цінностей; - свідоме прагнення до самовдосконалення та саморозвитку
Когнітивний критерій		
Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
<ul style="list-style-type: none"> - слабка орієнтація в цілях і завданнях фахової діяльності, не розуміння її сутності; - поверхневий і несистематизований характер фахових знань; - відсутність розуміння необхідності застосовувати фахові знання при виконанні військово-професійних завдань; - поверхова обізнаність із змістом, методами та способами виконання військово-професійних і фахових завдань 	<ul style="list-style-type: none"> - часткова орієнтація в цілях і завданнях фахової діяльності, розуміння її сутності; - наявність частково систематизованих фахових знань; - недостатньо глибоке розуміння необхідності застосовувати фахові знання при виконанні військово-професійних завдань; - неповна обізнаність із змістом, методами та способами виконання військово-професійних і фахових завдань 	<ul style="list-style-type: none"> - чітка орієнтація в цілях і завданнях фахової діяльності, повне розуміння її сутності; - наявність стійкої системи фахових знань; - повне розуміння необхідності застосовувати фахові знання при виконанні військово-професійних завдань; - повна обізнаність із змістом, методами та способами виконання військово-професійних і фахових завдань
Організаційно-діяльнісний критерій		
Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
<ul style="list-style-type: none"> - відсутні фахові уміння і навички для здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців; - здатність до виконання складних військово-професійних і фахових завдань та прийняття рішення у проблемних ситуаціях слабо виражена; - несформовані уміння працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію; - відсутність у своїй діяльності умінь вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи і засоби навчання та виховання 	<ul style="list-style-type: none"> - неповна розвиненість фахових умінь і навичок для здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців; - обмежена здатність до виконання складних військово-професійних і фахових завдань і прийняття рішення у проблемних ситуаціях; - частково сформовані уміння працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію; - уміння вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи і засоби навчання та виховання виражені частково 	<ul style="list-style-type: none"> - фахові уміння та навички для здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців повністю розвинені; - здатність до виконання складних військово-професійних і фахових завдань, уміння приймати рішення у проблемних ситуаціях чітко виражена; - повністю сформовані уміння працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію; - повністю розвинені уміння вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи і засоби навчання та виховання
Суб'єктний критерій		
Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
<ul style="list-style-type: none"> - недостатня розвиненість професійно важливих якостей; - не усвідомлення значущості своєї діяльності; - неадекватна самооцінка рівня своєї фахової компетентності; - відсутність рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів контролю, корекції, оцінки; - відсутня автономність і самостійності у реалізації посадових компетенцій 	<ul style="list-style-type: none"> - часткова розвиненість професійно важливих якостей; - достатнє усвідомлення значущості своєї діяльності; - не завжди адекватна самооцінка рівня своєї фахової компетентності; - часткова наявність рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів контролю, корекції, оцінки; - часткова автономності і самостійності у реалізації посадових компетенцій 	<ul style="list-style-type: none"> - професійно важливі якості військово-службовця розвинені в повному обсязі; - повне усвідомлення значущості своєї діяльності; - адекватна самооцінка рівня своєї фахової компетентності - наявність чітких рефлексивних дій на основі порівняння власних та зовнішніх результатів контролю, корекції, оцінки; - повна автономність і самостійності у реалізації посадових компетенцій

Низький рівень розвиненості фахової компетентності НФПіС характеризується:

відсутністю інтересу та внутрішньої мотивації до здійснення фахової діяльності, недостатньою сформованістю фахових цінностей, небажанням самовдоско-

налюватися та саморозвиватися як суб'єкту фахової діяльності у ЗС України;

слабкою орієнтацією в цілях і завданнях як суб'єкта фахової діяльності, нерозумінням її сутності, поверхневим і несистематизованим характером професійно важливих знань, відсутністю розуміння необхідності

застосовувати фахові знання при виконанні функціональних обов'язків, поверхневою обізнаністю із змістом, методами та способами виконання військово-професійних завдань;

слабкими фаховими вміннями та навичками здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців, здатністю до виконання складних військово-професійних завдань і прийняття рішення у проблемних ситуаціях, несформованістю умінь працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію, відсутню умінь вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи і засоби навчання фізичним вправам і професійного виховання;

недостатнім розвитком професійно важливих якостей, не усвідомленням значущості своєї діяльності, неадекватною самооцінкою рівня своєї фахової компетентності, відсутністю рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів контролю, корекції, оцінювання.

Середній рівень характеризується:

суперечливим ставленням до здійснення фахової діяльності, внутрішні мотиви до фахової діяльності розвинуті частково, недостатньою сформованістю фахових цінностей, прагнення до самовдосконалення та саморозвитку проявляється ситуативно;

опосередкованою орієнтацією в цілях і завданнях діяльності НФПіС, недостатнім розумінням її сутності, наявністю частково систематизованих фахових знань, недостатньо глибоким розумінням необхідності застосовувати ці знання при виконанні функціональних обов'язків, неповною обізнаністю із змістом, засобами, методами та способами виконання військово-професійних і найголовніше – фахових завдань;

неповною розвиненістю фахових умінь і навичок для здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців, обмеженою здатністю до виконання складних завдань і прийняття рішення у проблемних ситуаціях, частковою сформованістю умінь працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію, умінь вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи, засоби фізичної підготовки виражені не в повному обсязі;

частковою розвиненістю професійно важливих якостей як керівника, неповним усвідомленням значущості своєї фахової діяльності як суб'єкта фахової діяльно-

сті, не завжди адекватною самооцінкою рівня своєї фахової компетентності, нерегулярністю рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів контролю, корегування та оцінювання.

Високий рівень розвиненості фахової компетентності характеризується:

позитивним ставленням і чітко вираженими внутрішніми мотивами до фахової діяльності, повною сформованістю фахових цінностей, свідомим прагненням до самовдосконалення та саморозвитку;

впевненою орієнтація в цілях і завданнях фахової діяльності, повному розумінні її сутності, наявністю стійкої системи професійно важливих знань, розумінні необхідності застосовувати фахові знання при виконанні військово-професійних – і найголовніше фахових завдань, повною обізнаністю із змістом, методами та способами виконання військово-професійних і фахових завдань;

повністю розвиненими фаховими вміннями та навичками для здійснення управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців, здатністю до виконання складних військово-професійних завдань, вмінням приймати рішення у проблемних ситуаціях, повній сформованості умінь працювати в колективі, налагоджувати з ним взаємодію, вибирати і застосовувати на практиці сучасні методи, способи і засоби навчання та виховання;

повною розвиненістю професійно важливих якостей як суб'єкта військово-професійної та фахової діяльності, повним усвідомленням значущості своєї фахової діяльності, адекватною самооцінкою рівня своєї фахової компетентності, наявністю чітких рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів контролю, корегування та оцінювання.

Висновки. Для діагностування розвиненості фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти доцільно застосовувати такі критерії: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний і суб'єктний. Визначено три рівні розвиненості їх фахової компетентності – низький, середній і високий.

Перспективою подальших досліджень слід вважати розроблення моделі розвитку фахової компетентності НФПіС у системі післядипломної освіти із урахуванням відповідних організаційно-педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wochyński, Z., Sobiech, K., Milnerowicz, H. (2001). Monitorowanie aktywności fizycznej na podstawie profilu izoenzymatycznego dehydrogenazy mleczanowej EC1.1.1.27. *Nowiny Lekarskie*, 10-11: [1145–1150].
2. Tomczak, A., Jaciubek, D., Kłos, A., Bolczyk, I., Bertran, J. (2019). Level of physical fitness and nutritional status among air cavalry soldiers. *Probl Hig Epidemiol* / 100(1) / pp. 36–41. Retrieved 25 June 2019 from: <http://www.phie.pl/pdf/phe-2019/phe-2019-1-036.pdf>.
3. Jaroszuk, J. (2018). Sprawność fizyczna i aktywność fizyczna w czasie wolnym a poczucie jakości życia żołnierzy zawodowych 2 Skrzydła Lotnictwa Taktycznego. *Konspekt rozprawy doktorskiej \ Akademia wychowania fizycznego im. e. piaseckiego w Poznaniu. Poznań*, 35 s. Retrieved 25 June 2019 from: http://www.awf.poznan.pl/files/wydzial_wfsir/doktoraty/komisje/Konspekt_Joanna_Jaroszuk.pdf.
4. Matlay, H. (2001). "Entrepreneurial and vocational education and training in central and Eastern Europe", *Education + Training*, Vol. 43 Issue: 8/9, pp. 395–404.
5. Mulder, M. (2018). Researching vocational education and training: An international perspective. *Journal of Vocational, Adult and Continuing Education and Training*, 1(1), pp. 35–51.
6. Raven, J. (1984). *Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release* / J. Raven. – Oxford, England: Oxford Psychologists Press., pp. 28–34.
7. Woodruffe, C. (1991). Competent by any other name / C. Woodruffe // *Presental Management*. September. pp. 30–33.
8. Hutmacher, W. Chomsky, N. (1997). Key competences for Europe. *Secondary Education for Europe: Report of the Symposium (Berne, Switzerland 27–30 March, 1996)*. Council for Cultural Cooperation (CDCC). Strasburg, 247 p.
9. Jagupow, W. (2013). *Zasady kompetencyjnego podejsia w oswiacie zawodowej / Wasyl Jagupow // Edukacja – technika – informatyka: Rocznik naukowy*. – Rzeszow: Wyd-wo

- Oswiatowe FOSZE – №4, Czesc I. – pp. 112–117.
10. Ulhoi, J.P. (2005). "Postgraduate education in Europe: An intersection of conflicting paradigms and goals". *International Journal of Educational Management*, Vol. 19 Issue: 4, pp. 347–358.
 11. Yahupov, V., Kyva V. (2019). Criteria and indicators of information and communication competence diagnostics development for teachers in military education system. Vol 71, No 3 (2019). pp. 248–266. Retrieved 25 January 2018 from: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2916>.
 12. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця, ДОВ "Вінниця". 2008. – 278 с.
 13. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]: в 11 томах. – К.: Наукова думка, 1973. – Том 4. – 739 с. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/mina>.
 14. Спірін О. М., Вакалюк Т. А. Критерії добору відкритих web-орієнтованих технологій навчання основ програмування майбутніх учителів інформатики. Інформаційні технології і засоби навчання, № 60 (4), 2017. – С. 275-287. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_60_4_24.
 15. Резван О. О. Формування професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі, монографія, Харків: Точка, 2014. – 400 с.
 16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпін: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
 17. Бунин С. В. Совершенствование профессиональной подготовки будущих офицеров к выполнению служебно-боевых задач: на материале военного института внутренних войск МВД России: автореф. дисс. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / С. В. Бунин; Новосибирский. гос. пед. ун-т. Новосибирск, 2005. 20 с.
 18. Коба О. В. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності у курсантів внутрішніх військ МВС України. *Наук. записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр.* / Ред. кол.: В. І. Шахов (голова) та ін. 2010. № 33. Вип. 33. С. 272–276.
 19. Агеев С. Л. Развитие профессиональной компетентности преподавателя физической культуры в системе повышения квалификации: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08 / Агеев Сергей Леонидович. Челябинск, 2012. 170 с.
 20. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців у системі професійно-технічної освіти / В. В. Ягупов // *Креативна педагогіка. – Вінниця: ФОП "Корзун Д. Ю."*, – 2011. № 4. – С. 28–34.

REFERENCES

12. Honcharenko S. U. Pedagogichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam / S. U. Honcharenko. – Kyiv-Vynnytsia, DOV "Vynnytsia". 2008. – 278 s.
13. Akademychnyi tлумachnyi slovnyk [Elektronnyi resurs]: v 11 tomakh. – K.: Naukova dumka, 1973. – Tom 4. – 739 s. – Rezhym dostupu: <http://sum.in.ua/s/mina>.
14. Spirin O. M., Vakaliuk T. A. Kryterii doboru vidkrytykh web-opiientovanykh tekhnolohii navchannia osnov prohramuvannia maibutnykh uchyteliv informatyky. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, № 60 (4), 2017. – S. 275-287. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_60_4_24.
15. Rezvan O. O. Formuvannia profesiino-refleksyvnoi pozytsii maibutnykh fakhivtsiv avtomobilno-dorozhnoi haluzi, monohrafiia, Kharkiv: Tochka, 2014. – 400 s.
16. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (z dod. i dopov.) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – K.; Irpin: VTF "Perun", 2005. – 1728 s.
17. Bunin S. V. Sovershenstvovanie professional'noj podgotovki budushchih oficerov k vypolneniyu sluzhebno-boevykh zadach: na materiale voennogo instituta vnutrennih vojsk MVD Rossii: avtoref. diss. ...kand. pед. nauk: spec. 13.00.08 "Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya" / S. V. Bunin; Novosibirskij. gos. ped. un-t. Novosibirsk, 2005. 20 s.
18. Koba O. V. Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiinoi kompetentnosti u kursantiv vnutrishnikh viisk MVS Ukrainy. *Nauk. zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia: zb. nauk. pr.* / Red. kol.: V. I. Shakhov (holova) ta in. 2010. № 33. Vyp. 33. S. 272–276.
19. Ageev S. L. Razvitie professional'noj kompetentnosti prepodavatela fizicheskoy kul'tury v sisteme povysheniya kvalifikatsii: dis. ...kand. pед. nauk: 13.00.08 / Ageev Sergej Leonidovich. Chelyabinsk, 2012. 170 s.
20. Yahupov V. V. Kompetentnisnyi pidkhdid do profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv u sistemii profesiino-tekhnichnoi osvity / V. V. Yahupov // *Kreatyvna pedahohika. – Vinnytsia: FOP "Korzun D. Yu."*, – 2011. № 4. – S. 28–34.

Professional competence development assessment criteria system of chiefs of military units physical training and sports of the armed forces of Ukraine in post-graduate education system

D. Pohrebnyak, V. Yahupov, E. Malakhov

Abstract. In the article the criteria and indicators of diagnosing the of professional competence development of the chiefs of military units physical training and sports of (hereinafter - CMUPTS) of the Armed Forces (hereinafter - the AF) of Ukraine in the system of postgraduate education. The selection of relevant criteria and indicators is carried out taking into account the specifics of their military professional activities, the peculiarities of the pedagogical process in the institution of higher military education, as well as the research tasks set in the scientific research. The contents of the value-motivational criterion are comprised of the indicators such as professional interests, motives, values and professional attitude to the implementation of official competencies. Cognitive criteria is determined by the following indexes: understanding the nature, content, objectives and tasks of professional activity, possession of professional knowledge, knowledge of methods and ways to perform specialized tasks. Organizational-activity criterion contains professional skills, methods, experience of independent solution of professional tasks in everyday activities, and in extreme conditions during combat tasks. Indicators of subjective criterion are professional consciousness and self-awareness, self-esteem, reflection and self-reflection, developed professionally important qualities. These criteria and their indicators provide an opportunity to obtain empirical data on the prediction of the research results and to find out the main aspects of creating the author's technology for the development of professional competence of CMUPTS in the system of postgraduate education. The following levels of its development are defined: low, medium and high. Those criteria and indicators will make it possible to determine the current state of development of their professional competence and to predict the dynamics of its development in the system of postgraduate education.

Keywords: professional competence, criteria, indicator, development levels, chief of physical training and sports.